

Ο ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΑΚΤΙΒΙΣΜΟΣ ΩΣ ΑΙΤΙΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΜΑΧΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΚΡΑΤΩΝ. ΣΚΕΨΕΙΣ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗ ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΗΣ 23ΗΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2007 ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (Απρίλιος 2007)

Συγγραφέας: ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΤΣΙΜΠΑΡΔΗΣ

1. Εισαγωγικές επισημάνσεις

Στις 23 Ιανουαρίου 2007, το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης εξέδωσε μια άκρως ενδιαφέρουσα Διάταξη προσωρινών μέτρων (Order) στο πλαίσιο μιας εκκρεμούσας ενώπιόν του διαφοράς με αμιγώς περιβαλλοντικό χαρακτήρα ανάμεσα στην Αργεντινή και την Ουρουγουάη[1]. Η Διάταξη[2] χρήζει σχολιασμού δεδομένου ότι, πέραν του νομικού της ενδιαφέροντος, φαίνεται να αποκτά (εν δυνάμει) σημασία για το διεθνές περιβαλλοντικό κίνημα και τη δυνατότητα πραγματοποίησης από την πλευρά του δυναμικών κινητοποιήσεων για τη διεκδίκηση οικολογικών αιτημάτων με υπερεθνικό περιεχόμενο. Η παρουσίαση / ανάλυση που ακολουθεί επικεντρώνει το ενδιαφέρον της σε αυτήν ακριβώς την πτυχή της υπόθεσης.

2. Ιστορικό της υπόθεσης

Τον Μάιο του 2004 η Αργεντινή προσέφυγε στο Δικαστήριο κατά της Ουρουγουάης, θεωρώντας ότι η τελευταία παραβιάζει διεθνείς υποχρεώσεις της οι οποίες πηγάζουν από διμερή Σύμβαση του 1975 σχετικά με την προστασία και διαχείριση του ποταμού Ουρουγουάη[3] (River Uruguay). Η Αργεντινή υποστηρίζει ότι η Ουρουγουάη, εγκρίνοντας μονομερώς την κατασκευή στις όχθες του ποταμού δυο

μεγάλων μονάδων παραγωγής χαρτοπολτού[4] (pulp mills) και ενός λιμένα για την εξυπηρέτησή τους, χωρίς να ενεργοποιήσει την προβλεπόμενη στη Σύμβαση του 1975 διαδικασία προηγούμενης ειδοποίησης και διαβούλευσης μεταξύ των συμβαλλομένων μερών, παραβιάζει τις σχετικές διεθνείς τις υποχρεώσεις.

Αν και οι μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) έχουν ήδη εγκριθεί από τις αρμόδιες αρχές της Ουρουγουάης, οι οικολογικές επιπτώσεις στο ποτάμιο οικοσύστημα αναμένεται να είναι σημαντικές σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Αργεντινής (επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα του ποταμού, στη δημόσια υγεία, στα αλιευτικά αποθέματα, αλλά και στον τουρισμό). Ορισμένες προσπάθειες συμβιβαστικής διευθέτησης της διαφοράς που προηγήθηκαν της προσφυγής, μέσω μιας ειδικής τεχνικής Επιτροπής (High-Level Technical Group), δεν απέδωσαν και για το λόγο αυτό, η Αργεντινή, ενεργοποιώντας τη σχετική ρήτρα δικαιοδοτικής επίλυσης (άρθρο 60) της Σύμβασης του 1975 προσέφυγε στο Διεθνές Δικαστήριο.

Πλην της προσφυγής, η Αργεντινή κατέθεσε στο Δικαστήριο αίτηση για την έκδοση Διάταξης προσωρινών μέτρων κατά της Ουρουγουάης, ζητώντας από το Δικαστήριο να διατάξει, μεταξύ άλλων, την αναστολή εκτέλεσης των επίδικων έργων έως την έκδοση της απόφασής του επί της κύριας προσφυγής της. Η αίτηση, ωστόσο, της Αργεντινής για τον προσδιορισμό προσωρινών μέτρων κατά της Ουρουγουάης δεν ευδοκίμησε. Το Δικαστήριο στη Διάταξη που εξέδωσε στις 13 Ιουλίου 2006 δεν έκανε δεκτές τις θέσεις της Αργεντινής, με το σκεπτικό, ότι τα δυο έργα βρίσκονταν, κατά τη φάση αυτή, σε προκαταρκτικό κατασκευαστικό στάδιο και ως εκ τούτου δεν υπήρχε επείγουσα ανάγκη προσδιορισμού προσωρινών μέτρων, καθώς δεν ήταν δυνατόν να θεμελιωθεί άμεση απειλή ανεπανόρθωτης βλάβης στο υδατικό περιβάλλον της περιοχής[5].

Η πολιτική και κοινωνική ένταση μεταξύ των δυο πλευρών συνεχίστηκε στο διάστημα που ακολούθησε και κλιμακώθηκε εν συνεχεία, οδηγώντας τον Νοέμβριο του 2006 Αργεντινούς πολίτες και μέλη περιβαλλοντικών (και άλλων) οργανώσεων σε δυναμικές κινητοποιήσεις εναντίον της Ουρουγουάης που εκδηλώθηκαν κυρίως με τη μορφή καταλήψεων/αποκλεισμού τριών διεθνών γεφυρών που συνδέουν τις δυο χώρες, με έμφαση στον αποκλεισμό της γέφυρας «Fray Bentos»[6], δια της οποίας πραγματοποιείται το 90% των εμπορικών εξαγωγών της Ουρουγουάης προς την Αργεντινή. Η Αργεντινή, ακολουθώντας μια πολιτική ανοχής (αν όχι ενθάρρυνσης)

των κινητοποιήσεων, παρέλειψε να παρέμβει για την αποκατάσταση της κυκλοφορίας και της εμπορικής και τουριστικής κίνησης ανάμεσα στα δυο κράτη.

3. Η αίτηση και οι αιτιάσεις της Ουρουγουάης

Η στάση αυτή των αρχών της Αργεντινής οδήγησε την Ουρουγουάη να προσφύγει και αυτή με τη σειρά της στο Διεθνές Δικαστήριο. Στις 29 Νοεμβρίου του 2006 κατέθεσε αίτηση^[7] προσδιορισμού προσωρινών μέτρων κατά της Αργεντινής, θεωρώντας ότι οι αρχές της, όχι μόνο ανέχονταν, αλλά στην πραγματικότητα υποκινούσαν τους διαδηλωτές και ότι, με την παράλειψή τους να άρουν τον αποκλεισμό ως όφειλαν, προκάλεσαν σημαντική βλάβη στην οικονομία της Ουρουγουάης λόγω της παράνομης διακοπής των εμπορικών συναλλαγών των δυο πλευρών, καθώς και της τουριστικής κίνησης κατά τους καλοκαιρινούς (για το Νότιο ημισφαίριο) μήνες. Με άλλα λόγια, η Ουρουγουάη θεώρησε ότι η Αργεντινή, με την ανοχή (αν όχι υποκίνηση) του συνεχούς και αδιάλειπτου αποκλεισμού από τους διαδηλωτές των σημαντικότερων εμπορικών και τουριστικών οδών πραγματοποιούσε έμμεσα και άτυπα οικονομικό εμπάργκο εναντίον της προκειμένου να επιτύχει την ακύρωση των δυο επίδικων έργων.

Στην αίτησή της η Ουρουγουάη υποστήριξε ότι η απροθυμία των αρχών της Αργεντινής να παρέμβουν, ώστε να αποκαταστήσουν την τάξη (κυκλοφορία, τουριστική κίνηση, εμπορικές συναλλαγές) συνιστά στην πραγματικότητα υποστήριξη (support) και ενθάρρυνση (encouragement) της παράνομης συμπεριφοράς των διαδηλωτών. Η συγκεκριμένη συμπεριφορά θεωρείται από την Ουρουγουάη ως ευθεία μη συμμόρφωση της Αργεντινής προς την προγενέστερη (13 Ιουλίου 2006) Διάταξη του ίδιου Δικαστηρίου, η οποία είχε εκδοθεί κατόπιν σχετικής αίτησης της τελευταίας με σκοπό την αναστολή των εργασιών κατασκευής των δυο χαρτοβιομηχανιών. Η εν λόγω Διάταξη δεν είχε προσδιορίσει προσωρινά μέτρα κατά της Ουρουγουάης, ενώ είχε υποδείξει στα διάδικα κράτη να απέχουν από κάθε ενέργεια που θα μπορούσε να προκαλέσει περαιτέρω εμπόδια στην επίλυση της διαφοράς.

Εκτός αυτού, η Ουρουγουάη θεωρούσε ότι η Αργεντινή υπέχει διεθνή ευθύνη λόγω του ότι επιτρέπει (allows), συναινεί (acquiesces) και παραλείπει να παρεμποδίσει και να άρει (failure to act against) τους αποκλεισμούς που πραγματοποιούν οι περιβαλλοντικές οργανώσεις στις διεθνείς γέφυρες. Προσέθεσε μάλιστα στους ισχυρισμούς της ότι, παρόλο που η Αργεντινή είχε ήδη καταδικαστεί (τον Σεπτέμβριο του 2006) για ανάλογη συμπεριφορά της σε προγενέστερους αποκλεισμούς αναφορικά με το ίδιο περιβαλλοντικό ζήτημα από το ad hoc διαιτητικό όργανο της MERCOSUR (βλ. πιο ειδικά την επόμενη ενότητα), συνέχιζε να επιδεικνύει την ίδια στάση ενθάρρυνσης των διαδηλωτών.

Είναι γεγονός ότι ο αποκλεισμός των δρόμων και των γεφυρών διακόπηκε προσωρινά από τους Αργεντινούς ακτιβιστές, όταν κατατέθηκε από τη χώρα τους τόσο η κύρια προσφυγή όσο και η αίτηση προσωρινών μέτρων προς στο Διεθνές Δικαστήριο και επαναλήφθηκε αμέσως μετά την απόρριψη της δεύτερης, τον Ιούλιο του 2006. Η Ουρουγουάη θεώρησε ότι τα γεγονότα αυτά αποδεικνύουν την άμεση «εμπλοκή» της κυβέρνησης της Αργεντινής στις κινητοποιήσεις των οργάνωσεων και ότι συνιστούν ενθάρρυνσή τους. Ως αποτέλεσμα της εν λόγω συμπεριφοράς των αρχών της Αργεντινής, η Ουρουγουάη ισχυρίστηκε ότι έχει προκληθεί εις βάρος της σημαντική οικονομική ζημία, αλλά και πολιτική ένταση μεταξύ των δυο κρατών. Ο μόνος τρόπος επίλυσης του συγκεκριμένου προβλήματος ήταν, σύμφωνα με την άποψη της Ουρουγουάης, να επιβάλει το Δικαστήριο στην Αργεντινή αφενός τον τερματισμό των αποκλεισμών (με θετικές ενέργειες των αρχών της) και αφετέρου την αποτελεσματική παρεμπόδιση παρόμοιας δράσης από την πλευρά των διαδηλωτών στο μέλλον. Το κύριο ειδικότερο προσωρινό μέτρο που ζήτησε η Ουρουγουάη να προσδιοριστεί από το Δικαστήριο ήταν να λάβει η κυβέρνηση της Αργεντινής όλα τα απαραίτητα και προσήκοντα μέτρα, ώστε να αποκατασταθεί η ελεύθερη κυκλοφορία/διέλευση προσώπων και αγαθών μεταξύ των δυο οχθών του ποταμού[8].

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ότι η Ουρουγουάη, πραγματοποιώντας μια ποιοτική κλιμάκωση των επιχειρημάτων της, υποστήριξε ότι την άμεση απειλή κατά των οικονομικών συμφερόντων της προκαλεί η πράξη του αποκλεισμού καθαυτή (και συνακόλουθα η ανοχή της Αργεντινής) και όχι οι όποιες επιπτώσεις του στην ομαλή εξέλιξη των (σημαντικών για την οικονομία της) επίδικων αναπτυξιακών έργων. Παρά ταύτα, με το να θέσει η Ουρουγουάη στο επίκεντρο του νομικού σκεπτικού της το ζήτημα των αποκλεισμών και των επιπτώσεών τους γενικά στην οικονομία της δεν

κατάφερε να αντιτείνει πειστικά επιχειρήματα στον (καθοριστικό όπως αποδείχθηκε) ισχυρισμό της Αργεντινής ότι το περιεχόμενο της αίτησης προσωρινών μέτρων της Ουρουγουάης εκφεύγει του πραγματικού και νομικού αντικειμένου της εκκρεμοδικίας που προκάλεσε η κύρια προσφυγή της πρώτης ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου. Εννοούσε με αυτό ότι το αντικείμενο της πρωτογενούς νομικής διαφοράς μεταξύ των δυο κρατών δεν αφορά γενικά τη διατάραξη του εμπορίου, του τουρισμού ή άλλων οικονομικών συναλλαγών μεταξύ τους, αλλά το ζήτημα των προϋποθέσεων κατασκευής των δυο χαρτοβιομηχανιών και την προστασία των υδάτων του ποταμού Ουρουγουάη. Δεν πρόκειται δηλαδή για μια εν γένει εμπορική διαφορά, αλλά για μια πρωτίστως περιβαλλοντική διαφορά με μόνη νομική βάση τη Σύμβαση του 1975. Ως εκ τούτου, η επείγουσα ανάγκη για τυχόν προσδιορισμό προσωρινών μέτρων θα έπρεπε, σύμφωνα με την άποψη της Αργεντινής, να κριθεί επί αυτής της βάσης.

4. Η αντιμετώπιση προγενέστερων ανάλογων κινητοποιήσεων από το ad hoc διαιτητικό όργανο της MERCOSUR^[9]

Αξίζει να αναφερθεί εδώ ότι στις 6 Σεπτεμβρίου 2006 το διαιτητικό δικαστήριο της MERCOSUR έκρινε^[10], μετά από προσφυγή της Ουρουγουάης με αφορμή προηγούμενες αντίστοιχες διαδηλώσεις και αποκλεισμούς γεφυρών από Αργεντινούς πολίτες, τη νομιμότητα της στάσης ανοχής των αρχών της Αργεντινής έναντι των συγκεκριμένων κινητοποιήσεων.

Η Αργεντινή, αναπτύσσοντας μια ενδιαφέρουσα νομική επιχειρηματολογία στην πρώτη υπόθεση, είχε υποστηρίξει ότι δεν ήταν σε θέση να περιορίσει τα συνταγματικά δικαιώματα των πολιτών της να εκφράζονται ελεύθερα, να συνέρχονται και να διαμαρτύρονται για ζωτικά ζητήματα που τους αφορούν. Προσέθεσε ότι οι αποκλεισμοί ήταν ειρηνικοί και όχι βίαιοι και πως δεν μπορούσε παρά να δείξει κατανόηση στους βάσιμους περιβαλλοντικούς προβληματισμούς των κατοίκων της περιοχής. Αντιτάχθηκε στη θεωρία της «τιμωριτικής πολιτικής» κατά της Ουρουγουάης, υποστηρίζοντας ότι η μη καταστολή αυτών των κινητοποιήσεων δεν επέφερε μονομερείς οικονομικές επιπτώσεις εις βάρος της Ουρουγουάης, αφού

επηρεάστηκαν αρνητικά το εμπόριο και η οικονομία και των δυο πλευρών. Θεώρησε δηλαδή (χωρίς ωστόσο να το δηλώσει ρητά) ότι η βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής, αλλά και το δικαίωμα των κατοίκων της να την διεκδικήσουν υπερέχουν των εμπορικών και οικονομικών αρχών και δικαιωμάτων στο πλαίσιο της MERCOSUR.

Το διαιτητικό δικαστήριο δεν είχε βέβαια πολλά περιθώρια να υιοθετήσει τις παραπάνω θέσεις της Αργεντινής αφού η στάθμιση στην οποία προέβη δεν αφορούσε την κλασική σύγκρουση ανάμεσα στην περιβαλλοντική προστασία και την οικονομική ανάπτυξη, αλλά περισσότερο το δικαίωμα (δυναμικής) διεκδίκησης της πρώτης με αντίτιμο την διατάραξη της οικονομικής ελευθερίας στο πλαίσιο μιας οργανωμένης «κοινής αγοράς», τους κανόνες της οποίας είχε κληθεί να επιβάλλει. Αν και δέχθηκε ότι α) η κυβέρνηση της Αργεντινής δεν υποκινούσε τις διαδηλώσεις, β) δεν είχε πρόθεση να «τιμωρήσει» οικονομικά ή εμπορικά την Ουρουγουάη, και γ) δικαίως επέδειξε κατανόηση στις περιβαλλοντικές ανησυχίες των κατοίκων της περιοχής και των οικολογικών οργανώσεων, έκρινε τελικώς ότι οι αρχές της Αργεντινής είχαν καθήκον να αποκαταστήσουν την ελεύθερη κυκλοφορία/διακίνηση προσώπων υπηρεσιών και αγαθών ανάμεσα στα δυο κράτη μέλη της MERCOSUR. Παραλείποντας να λειτουργήσει με τον προσήκοντα τρόπο, η Αργεντινή θεωρήθηκε υπεύθυνη[11] για τις παράνομες πράξεις πολιτών υποκείμενων στη δικαιοδοσία της, οι οποίοι προκαλούσαν οικονομική βλάβη σε άλλο κράτος μέλος της MERCOSUR.

Το διαιτητικό δικαστήριο διαπίστωσε δηλαδή την ύπαρξη κρατικής ευθύνης της Αργεντινής για τους αποκλεισμούς (ως μορφή εκδήλωσης περιβαλλοντικού ακτιβισμού) από οργανωμένες ομάδες πολιτών της, κρίνοντας ότι πληρούνται οι κύριες προϋποθέσεις προς τούτο. Καταρχήν θεώρησε ότι οι αποκλεισμοί -παρά το ότι ήταν εν γένει ειρηνικοί- αποτελούν «πράξεις βίας»[12], αφού παρεμποδίζουν το δικαίωμα άλλων προσώπων να μετακινηθούν ελεύθερα. Δεύτερον, διαπίστωσε την «παράλειψη» των αρμόδιων αρχών της Αργεντινής να αποκαταστήσουν, ως όφειλαν, την κυκλοφορία ανάμεσα στα δυο κράτη και τρίτον εξέλαβε ως ζημιογόνο αποτέλεσμα (βλάβη) την παραβίαση των θεμελιωδών αρχών και κανόνων της MERCOSUR, όπως και τις οικονομικές επιπτώσεις εις βάρος της Ουρουγουάης.

Παρά ταύτα, η Απόφαση κατέληγε στο εξής άκρως ενδιαφέρον συμπέρασμα. Παρά το γεγονός ότι οι αποκλεισμοί δρόμων και γεφυρών αλλά και η ανοχή ενός κράτους προς αυτής της μορφής τις διαμαρτυρίες καταστρατηγούν τις βασικές

αρχές και κανόνες της MERCOSUR (ελεύθερη διακίνηση προσώπων, αγαθών και υπηρεσιών), δεν είναι δυνατόν να επιβληθεί στην Αργεντινή μια γενικευμένη κατασταλτική συμπεριφορά απέναντι σε οποιαδήποτε μελλοντική δράση ή κινητοποίηση των οργανώσεων (όπως ζητούσε η Ουρουγουάη), καθώς μια τέτοια απόφαση του διαιτητικού δικαστηρίου δεν θα είχε δικαιοδοτικό χαρακτήρα, αλλά θα υπέκρυπτε νομοθετική εξουσία (legislating powers). Αυτός ήταν άλλωστε ο κύριος λόγος για τον οποίο η Ουρουγουάη επέλεξε να προσφύγει στο Διεθνές Δικαστήριο κατά της Αργεντινής, όταν εγκαινιάστηκε (τον Νοέμβριο του 2006) ο δεύτερος γύρος αποκλεισμών από Αργεντινούς πολίτες και περιβαλλοντικές οργανώσεις.

5. Η αντιμετώπιση του ζητήματος από το Διεθνές Δικαστήριο

Στο Διεθνές Δικαστήριο τα πραγματικά περιστατικά ήταν πανομοιότυπα (β' φάση αποκλεισμών), η νομική βάση της διαφοράς, ωστόσο, εντελώς διαφορετική. Το ζήτημα της νομιμότητας των αποκλεισμών έπρεπε να εξεταστεί αυτή τη φορά από περιβαλλοντική οπτική γωνία και όχι από εμπορική/οικονομική, όπως συνέβη κατά την πρώτη φάση των διαδηλώσεων (στο διαιτητικό δικαστήριο της MERCOSUR). Θα πρέπει να υπενθυμιστεί εδώ, ότι η Διάταξη της 23ης Ιανουαρίου 2007 έχει ειδικό -και αυτοτελές- νομικό ενδιαφέρον, δεδομένου ότι η νομιμότητα των αποκλεισμών από τις περιβαλλοντικές οργανώσεις και η ανοχή της Αργεντινής προς αυτούς δεν θα κριθεί εκ νέου (τουλάχιστον άμεσα) κατά την εξέταση της κύριας νομικής διαφοράς μεταξύ των δυο κρατών από το Διεθνές Δικαστήριο (βλ. ενότητα 2 της παρούσας).

Σε ό,τι αφορά την αίτηση προσωρινών μέτρων της Ουρουγουάης, το Διεθνές Δικαστήριο δεν ήταν υποχρεωμένο να προβεί -και δεν το έπραξε- σε στάθμιση μεταξύ των οικονομικών και εμπορικών δικαιωμάτων που θίγονται από τους αποκλεισμούς και του γενικότερου περιβαλλοντικού διακυβεύματος εξ αιτίας της κατασκευής των χαρτοβιομηχανιών. Επέλεξε δηλαδή να μην κρίνει άμεσα το ζήτημα της νομιμότητας της ανοχής της Αργεντινής προς τη συγκεκριμένη συμπεριφορά των διαδηλωτών και της παράλειψής της να αποκαταστήσει την κυκλοφορία και το εμπόριο ανάμεσα στα δυο κράτη. Έτσι, δεν εξέτασε τις αιτιάσεις της Ουρουγουάης σχετικά με τις

οικονομικές επιπτώσεις που προκαλούν σε αυτήν οι συνεχείς αποκλεισμοί των διεθνών γεφυρών, θεωρώντας (χωρίς ωστόσο να το αναφέρει ρητά) ότι το συγκεκριμένο ζήτημα δεν αποτελεί μέρος της νομικής διαφοράς ανάμεσα στα δυο κράτη την οποία εγκαινίασε η Αργεντινή με την προσφυγή της τον Μάιο του 2004, και ότι, εν πάσει περιπτώσει, δεν θίγονται όσα δικαιώματα της Ουρουγουάης πηγάζουν από τη Σύμβαση του 1975[13].

Το Δικαστήριο αρκέστηκε στη διαπίστωση ότι δεν υπήρχε επείγουσα ανάγκη προσδιορισμού προσωρινών μέτρων κατά της Αργεντινής ως προς την καταστολή των αποκλεισμών, δεδομένου ότι η υλοποίηση του ενός εκ των δυο επίδικων έργων (η ισπανική Ence είχε ήδη αναστείλει την κατασκευή του δεύτερου λόγω των κοινωνικών αντιδράσεων) συνεχίζεται αδιάλειπτα και χωρίς να επηρεάζεται από τη δραστηριότητα των διαδηλωτών στο έδαφος της Αργεντινής[14]. Η επιλογή του Δικαστηρίου να περιορίσει τη κρίση του εντός του νομικού πεδίου της εκκρεμούσας ενώπιόν του κύριας διαφοράς άφησε δυστυχώς αναπάντητο το γενικότερο ερώτημα σχετικά με το εάν στο πλαίσιο μιας διαφοράς με περιβαλλοντικό χαρακτήρα υπερέχει, ή όχι, η διακρατική περιβαλλοντική συνεργασία έναντι των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων.

Με την απόρριψη της αίτησης της Ουρουγουάης ωστόσο, το Δικαστήριο έκρινε (έμμεσα έστω) ότι οι δυναμικές κινητοποιήσεις οικολογικών οργανώσεων και πολιτών ενός κράτους με σκοπό την προάσπιση περιβαλλοντικών αγαθών, οι οποίες ενδεχόμενα επιφέρουν εμπορικές και οικονομικές επιπτώσεις σε άλλο κράτος δεν συνιστούν λόγο προσδιορισμού προσωρινών μέτρων εξ αιτίας της παράλειψης του πρώτου κράτους να τις καταστείλει. Κατ' ακολουθία, θα μπορούσε ίσως να υποστηριχθεί ότι αναγνωρίζεται έμμεσα το «δικαίωμα» περιβαλλοντικών και άλλων κοινωνικών οργανώσεων να θέτουν με δυναμικό τρόπο ένα κρίσιμο περιβαλλοντικό αίτημα στην κυβέρνηση ενός άλλου κράτους, θίγοντας συμφέροντά του, και ότι δεν γεννάται αυτοδικαίως μια «υποχρέωση» του κράτους στην δικαιοδοσία του οποίου υπάγονται αυτές οι οργανωμένες ομάδες πολιτών να καταστείλει τις κινητοποιήσεις τους. Κατ' επέκταση, ότι η ανοχή του δεύτερου προς αυτές, ακόμη και όταν προκαλείται οικονομική βλάβη στο πρώτο, δεν γεννά εξ' ορισμού ζήτημα κρατικής ευθύνης.

6. Επίλογος

Δεν είναι καθόλου ασήμαντο το γεγονός, ότι οι περιβαλλοντικές οργανώσεις ενός κράτους στην προσπάθειά τους να «διεθνοποιήσουν» ένα περιφερειακό περιβαλλοντικό πρόβλημα προκάλεσαν (με την ανοχή των αρχών και άθελά τους, ίσως) έδωσαν λαβή για προσφυγή άλλου κράτους στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Η κύρια επιδίωξη της αίτησης προσωρινών μέτρων της Ουρουγουάης ήταν να επιβληθεί στην Αργεντινή η άρση της ανοχής της στην εκδήλωση περιβαλλοντικού ακτιβισμού, ο οποίος αν και πραγματοποιείται στο έδαφος της δεύτερης στρέφεται κατά των κυρίαρχων αναπτυξιακών επιλογών της πρώτης. Οι επιλογές αυτές βέβαια, αφού πραγματοποιούνται σε ένα κοινό και προστατευόμενο συμβατικά ποτάμιο οικοσύστημα, υπόκεινται σε μια σειρά περιορισμών και ειδικότερων όρων τους οποίους πιθανόν η Ουρουγουάη να έχει αγνοήσει.

Η νομιμότητα της πρώτης φάσης των διαδηλώσεων και των αποκλεισμών διεθνών δρόμων και γεφυρών δοκιμάστηκε ενώπιον του διαιτητικού οργάνου της MERCOSUR, το οποίο έκρινε την υπόθεση με βάση τις αρχές και τους κανόνες της Λατινικής «κοινής αγοράς». Ωστόσο, η νομική βάση της υπόθεσης (στη δεύτερη φάση των εν λόγω κινητοποιήσεων), όπως και η κρίση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, ήταν αρκετά διαφορετική. Σε κάθε περίπτωση, η ενασχόληση του Διεθνούς Δικαστηρίου με το συγκεκριμένο πρόβλημα και -πολύ περισσότερο- η έμμεση (έστω) δικαίωση της δυναμικής στάσης του περιβαλλοντικού κινήματος, όπως και ο μη προσδιορισμός προσωρινών μέτρων κατά της Αργεντινής για την ανοχή της προς αυτού του είδους τις διαμαρτυρίες/κινητοποιήσεις, αποτελεί, χωρίς αμφιβολία, μια διεθνή περιβαλλοντική εξέλιξη με συμβολικό αλλά και ουσιαστικό περιεχόμενο.

[1] Case concerning Pulp Mills on the river Uruguay (Argentina v. Uruguay).

[2] Η Διάταξη είναι διαθέσιμη στο site του Δικαστηρίου ([https:// www.icj-cij.org](https://www.icj-cij.org)).

[3] “Statute of the River Uruguay”, Salto, 26/2/1975 (UN Treaty Series No. 21425).

[4] Πρόκειται για δυο σημαντικές επενδύσεις για την οικονομία της Ουρουγουάης

συνολικού ύψους 1.5 δις δολαρίων, που υλοποιούν Ευρωπαϊκές εταιρείες (η Ισπανική Ence και η Φινλανδική Botnia), και οι οποίες αναμένεται να δημιουργήσουν χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας στην πόλη Fray Bentos της Ουρουγουάης.

[5] Το Δικαστήριο θεώρησε πιο ειδικά ότι «*Whereas in the Court's view, there is however nothing in the record to demonstrate that the very decision by Uruguay to authorize the construction of the mills poses an imminent threat of irreparable damage to the aquatic environment of the River Uruguay or to the economic and social interests of the riparian inhabitants on the Argentine side of the river*» (Order of 13 July 2006, para. 73).

[6] Ο αποκλεισμός της γέφυρας «Fray Bentos» έλαβε χώρα στο έδαφος της Αργεντινής, ήταν αδιάλειπτος και συνεχιζόταν τουλάχιστον έως τα τέλη Φεβρουαρίου του 2007.

[7] Request for the indication of provisional measures (submitted by Uruguay), 30/11/2006, διαθέσιμη στο site του Δικαστηρίου ([https:// www.icj-cij.org](https://www.icj-cij.org)).

[8] Το πρώτο (και κύριο) προσωρινό μέτρο που ζητούσε η Ουρουγουάη ήταν το εξής: «*While awaiting the final judgment of the Court, Argentina (i) shall take all reasonable and appropriate steps at its disposal to prevent or end the interruption of transit between Uruguay and Argentina, including the blockading of bridges and roads between the two States ...*».

[9] Southern Common Market (MERCOSUR). Δημιουργήθηκε από την Αργεντινή, τη Βραζιλία, την Ουρουγουάη και την Παραγουάη τον Μάρτιο του 1991 με τη Συνθήκη της Asuncion φιλοδοξώντας να οικοδομήσει μια «κοινή αγορά» στην Λατινική Αμερική.

[10] Award of the Ad Hoc Arbitral Tribunal of MERCOSUR (Oriental Republic of Uruguay v. Argentine Republic), “Omission of the Argentine State to adopt appropriate measures to prevent and / or stop the impediments to free circulation arising from blockade in Argentine territory of the access roads to the international bridges Gral. San Martin and Gral. Artigas” (διαθέσιμο ως Annex 2 στην Αίτηση της Ουρουγουάης για τον προσδιορισμό προσωρινών μέτρων κατά της Αργεντινής, όπ.π., σημ. 7).

[11] Συγκεκριμένα, το διαιτητικό δικαστήριο έκρινε ότι: “... *the Respondent Party is still responsible ... to the extent that it omitted its duty to adopt appropriate measures to prevent or correct the acts of the private individuals subject to its jurisdiction, who caused damage to another Member State of MERCOSUR in violation of the rules of its constituent treaty*” (para. 175 της Απόφασης, *ibid*).

[12] Η παράγραφος 174 (στα Συμπεράσματα) της Απόφασης αναφέρει χαρακτηριστικά τα εξής: “... *through the violence adopted, they [the population who manifested] accumulated aggressions against the right of other persons who, in the end, saw themselves in the impossibility of passing or engaging in commerce through the international roads ...*”.

[13] Η σχετική διατύπωση της Διάταξης έχει ως εξής: “*Whereas the Court, without addressing whether the roadblocks may have caused or may continue to cause damage to the Uruguayan economy, is not convinced ... that those blockades risk prejudicing irreparably the rights which Uruguay claims in the present case from the 1975 Statute as such*” (para. 41).

[14] Αντιθέτως, ο ad hoc Δικαστής Torres Bernardez στην διστάμενη γνώμη του θεώρησε ότι τόσο οι αποκλεισμοί όσο και η στάση ανοχής της Αργεντινής προς αυτούς βρίσκονται στο επίκεντρο της κύριας νομικής διαφοράς ανάμεσα στα δυο κράτη, αφού οργανώθηκαν (were set up) προκειμένου να εξαναγκαστεί η Ουρουγουάη αλλά και οι ιδιωτικοί φορείς εκτέλεσης των έργων να αναστείλουν τις εργασίες κατασκευής τους. Αυτή η συμπεριφορά της Αργεντινής θίγει, κατά την άποψή του, τα δικαιώματα της Ουρουγουάης, και πιο ειδικά, το δικαίωμά της να συνεχιστεί η κατασκευή των επίδικων αναπτυξιακών έργων, αλλά και το δικαίωμά της να επιλυθεί η διαφορά από το Δικαστήριο και όχι μέσω πράξεων (ιδιωτών και κρατικών φορέων της Αργεντινής) που εκβιάζουν την ακύρωση των έργων.